

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleinweis.**

Tečaj VIII.

V sredo 11. kimovca (septembra) 1850.

List 37.

Žirovnica.*)

Hopsa hola tralajla!
Kak je gora visoka,
V gorah hodi sivi volk,
Da ga šmencaj kak je dolg!

Hajdi vstani, moj pastir!
Hajdi ženi svinke v žir;
Dolže hërčas, dolže spiš,
Malo svinkam poskerbiš.

Hvalen bodi Jezu-Krist,
Ker da svinkam telko grizt.
Ker jim dal je bukevco,
Mastno nam bo dal mesó!

Rade svinke zobljite,
Vampiče si polnite;
Bolj bo vampič se polnil,
Bolj se bom jaz veselil!

Hopsa hala tralajla!
Srečno gora visoka!
Srečno gora, srečno gaj!
Zdaj se gre domó nazaj.

I. D. Šamperl.

Kaj kmetje v neki vasi storé, de bi se njim les ne kradel.

(Po Jadr. Slav.)

Bil je grozovitno merzel zimski večer, ko so se moške slavyanske vasi prvič pri Rudniku snidli, zavolj soseskinih zadev se pogovarjati. V znečeni peči je gorel ogrevajoč ogenj; kar je vsim, ki so v jizbo stopili, tako dobro djalo, da si je vsak roke mulil, in si vgodno kožuh odpnel. Moglo jih je biti okoli šestero.

„Tešentete, je danas mraz, kakor léta 1822, ko sim dragonar bil,“ opomne Štepan Krača, nekdanji vojak, in si briše led iz vos (berk), ki si jih ni dal pobriti.

„Ja da bi zima le dolgo ne terpela! Bote vidili, kako se bodo derva zopet kradle.“

„Prav imaš, Stropnik! Dobro je, da si danas prišel, ker si soseskeni župan. Hočemo se ravno od soseskinih reči pogovarjati.“

„I, kaj pomaga pogovarjanje, Rudnik! Saj vendar nič ne moremo prenarediti.“

„Zakaj pa ne? Saj smo možje, ne pa bedasti otroci! Saj smo sosesčani! Tetešentaj!“

„Konjika Štepanova ni napčna. Kar — postavim — kradenje derv vtiče, to moramo prenarediti, ga ni moč več preterpeti.“

Stropnik, ki se si je nezmerno prebrisan in zmeden zdel, se skor miloserčno smehlja.

„Naj se smehljaš ali jokaš, Benglaš ima prav, to mora prenarejeno biti, tako pravim jas Štepan Krača!“

*) Žiravnica (žir) Eichelmast, žir Eichel.

„Nu! da bi se derva ne kradle, ti ne boš vbrani!“

„Ne ravsajte se ne, sicer nič ne dosežemo“, prosi marljivi, umni, le preplašni Bogoslav Mašič. Zadnjič stopi Rudnik vmes. — Rudnik, ki so ga srenjčani med svoje nar bolj omikane, in nar umneji može šteli.

„Ne vé li kdo izmed vas, kako bi se moglo vbrani, da bi se les ne kradel?“

„Dajte vojakov priti, vzamite vojaško pripomoč.“

„Ti, Krača! svoje vojaške kervi ne moreš tajiti. Kak se vam zdi ta naklep?“

„Veseljani so tako vojaško pripomoč imeli, jo pa kmalo zopet odpravili, ko jim je predraga prišla.“

„Pripomoč je dobra, pa predraga; ko bi mi le kaj pripravnišega iznajti mogli!“

„Kaj pa bi bilo, ko bi mi po versti čuvali?“

„Mašič kam misliš? Kdo pa bo v taki zimi v gojzdu na straži stal? Jaz ne!“

„Jez tudi ne verjamem, da bi se tak svet speljati dal. Vsi imamo gojzde po raznih krajih, in tako bi moral vsaki vsako noč svojo lastnino obhoditi; tega ne preterpi nobeden.“

„Tak saj sami vidite, da v tem se nič ne da predelati in poboljšati,“ se muzlja Stropnik. „Pogosto se beseduje čez županijstvo, naj to ali uno tako in tako naredi. Reči je lahko, pa kako? kako? Tù je maček pokopan.“

Rudnik skoči serditno na noge. „Kako? bi bilo dakle celó nemogoče, kaj si izmisliti? Kako pa se ravna v velikih mestih? Konjik Štepan! Ti si skor vso deželo obhodil, ni si li zapazil sèm ter tjà s čem se ubogim zabrani, derva krasti?“ Nekdajni dragonar si viha vose, zbira — premišljevalen, in z glavo potresaje — lice v globe gube, pa ne odgovori nič. Stropnik se psovavno posmehluje. Rudnik obupuje.

Kar odprejo se duri, in ženka v cape zavita, škrebetaje od mraza, njim da plašljivo „dober večer“. Vse oči se k njej obernejo.

(Dalje sledi.)

Iz podkovijske in živinozdraviške učilnice v Ljubljani.

1. dan t. m. so prejeli učenci te učilnice, kateri so kovači, po predpisu c. k. visociga ministerstva napravljene patente, po katerih zamorejo pravico kovaškiga mojsterstva zadobiti, — iz mnogih drugih živinozdravilskih vednost pa, ki so se v ti učilnici nadredovno učile, so dobili kovači pa tudi drugi učenci, ki niso kovači, navadne šolske spričevanja. De se sploh zvé, kako so se o preteklim šolskim létu učenci obnesli, damo naslednje na znanje.

A. V podkovijski vednosti:

Za posebno dobre kovače so bili poterjeni:
Tomašič Jožef iz Vipave,

Maher Matija iz Loke,
Plahutar France iz Jesenic,
Kapus Jakob iz Zagorice pri Bledu,
Šoklič Janez iz Podstodora v Bohinu.

Za dobre kovače so poterjeni:

Hirš Jožef iz Stare Loke v Kočevju,
Bobnar Jožef iz Fužin pod Ljubljano,
Mure Jakob iz Dobračove pri Žireh.

Za dovelj dobra kovača sta poterjena:

Zakrajšek France iz Velkih Lašič,
Grabrijan Matija iz Adlešic.

B. V živinozdravniških vednostih:

Nar boljši vednost so razodeli:

Ložar France iz Terzine pri Mengšu,
Amon Jožef iz Spodnje Pulske na Štajarskim,
Kapus Jakob (kovač) iz Zagorice pri Bledu,
Nastran Šimen iz Vodice,
Maher Matija (kovač) iz Loke,
Podobnik Anton iz Zatičine.

Dobro vednost so razodeli:

Tomašič Jožef (kovač) iz Vipave,
Plahutar France (kovač) iz Jesenic,
Šoklič Janez (kovač) iz Podstodora.

Precej dobro vednost so razodeli:

Lebeničnik Šimen iz Troján,
Šleimer Janez iz Kočevja,
Mezerič Anton iz Troján,
Hirš Jožef (kovač) iz Stare Loke v Kočevju,
Bobnar Jožef (kovač) iz Fužin pod Ljubljano.

Pičo vednost so razodeli:

Grabrijan Matija (kovač) iz Adlešic,
Zakrajšek France (kovač) iz Velkih Lašič,
Mure Jakob (kovač) iz Dobračove.

Eden učencov je kmalo po začetku šolo zapustil, eden pa v drugi polovici. Eden je še le v drugi polovici v šolo prišel.

Učenci so bili konec šolskega leta s prijaznim podukam poslovljeni, de tisti, ki bojo doma ostali, naj se zvesto ravnajo po prejetih podukih, naj vedno pridno prebirajo spise in bukve, ki jih že imajo in ki bojo še na svetlo prišle, in naj se v vsih rečeh lepo zadržé, de si bojo zaupanje pridobili. Poslednjič jim je bilo naročeno, de naj, domú pridši, se podajo h kantonskimu gosp. poglavarju, k duhovnim gospodam svoje fare, in k gosp. županu tistiga kraja — naj jim pokažejo pridobljene spričevanja, kovači pa tudi pooblastivne pisma, in naj jih prosijo, de jih priporočé o potrebi, kjer pooblastenih živinskih zdravnikov ni, za pripomočnike v živinskih boleznih in porodih in za ogledovanje klavne živine in mesá, de se takó konjederam in drugim mazačem, ki clo nobene prave vednosti nimajo, pot zaprè. In takó — je sklenil vodja šole — pojte z Bogam veseli na svoj dom!

Ko so hotli učeniki oditi, je stopil učenec Amon, Štajarc, pred nje in je v imenu vsih svojih tovaršev naslednje poslovljenje govoril:

„Prespoštovani gospodje učeniki! Konec šolskega leta se ne moremo zderžati, da bi Vam prespoštovani naši gospodje učeniki! svoje neizmerne hvaležnosti, ki nam vsem v sercu snuje, tudi z besedo ne izrekli. Dovolite tedaj, da to prijetno opravilo v svojem in vsih učencov imenu cpravim.

Mi smo bili prvi tako srečni, učenci te prekoristne podkovijske in živinozdravniške učilnice biti, v kateri ste nam imenitne nauke podkovstva in živinozdravilstva na tako umljivo vižo v milim maternim jeziku razkladali, de so se nam visóke vednosti prav lahke reči zdele. Neizrečeno hvaležni smo za to; nikdar ne bomo tega pozabili; temuč si še z veseljem spomnjevali. Ko bodo naše glave že sivi lasje krili. Pomnili pa bomo tudi vse svoje žive dni, kako neutrudeno, kako prijazno

in prav po očetovsko da ste nas tako imenitnih nauk učili, in ne le z besedo ali ustno, ampak vselej in povsod tudi djansko. Sad Vaših neprecenljivih nauk v tako kratkem času se bo, ako Bog da — kmalo po slovenski zemlji, potem pa tudi pri nas pokazal, ker se nam bo namreč vés naš trud učenja gotovo sto in stoterno izplačeval. Vi pa prečastitljivi gospodje učeniki! niste skerbili, le za naš dobiček v blagu, ampak tudi za razsvetljenje našega uma in požlahtnenje našega serca. Ali se je moglo tudi drugači zgoditi? Komu bi pač imenitne vednosti uma ne bistrile, v katerih ste nam dokazali jasno kot beli dan, kako čudne moči da je modri Bog živalem, rastlinam in drugem rečem v človeški in živalski prid dodelil, in koliko da zamore človek opraviti, ako se marljivo uči in imenovane natorne moči neprestano tako zasleduje, dokler jih ne zasledi. — Ker pa dobro véste, da se človeški um težko razsvetli, ako ne zna človek brati in pisati, ste dobrotljivo dali nekatere tudi v tem podučiti, ene prav iz perviga druge pa v popolnoma izuriti. In kar požlahtnenje serca vtiče, vprašam: čigavo serce bi se ne požlahtnilo, potem ko je slišal in se prepričal čudnih moči naravnih stvari? potem ko je slišal in se prepričal, kako različno, pa vender modro je premodri Stvarnik vsako žival po njenih znotrajnih delih za njeni namen vstvaril?

Če vse to in poverh še to pomislimo, da ste se z nami iz gole ljubezni do predrage domovine, v veliki prid kmetijstva — toliko ubijali, se ne more drugači zgoditi, kot se serce z gorečo hvaležnostjo polniti. Sprejmite tedaj prečastitljivi gospodje učeniki! serčno serčno zahvalo za toliko dobroto. Poslednjič pa prosimo, da, kakor Vi nam nikdar iz spomina zginili ne bote, tudi Vi, prvi učeniki te neprecenljive učilnice, ne pozabite svojih prvih učencov, ki vsi z glasam neskončne hvaležnosti zaženemo: Bog živi naše preljube, prečastitljive gospode učnike v blagor domovine in njenih sinov, še dolgo dolgo lét!“

Ipavska bórja.

(Okrajšani popis g. Matija Vertovca iz slov. berila.)

(Dalje.)

Borja je Ipavcam in vsim, ki se z njo pečajo, zlo nadležna. Ko je huda, zlasti pozimi, ni varno spod strehe iti; Ipavci krijejo svoje strehe po laško s žganimi korci, in jih s robotim kamnjem obkladajo, de bi jih borja pri miru pustila. Če je pa zlo huda, se primeri, de razmeče kamnje z korci vred, in ko bi kaj taciga človeku na glavo priletelo, bi utegnil na mestu mertev ostati. Prek cerkvenih okin beží kakšenkrat s tako naglostjo, de se zvunanji zrak stanjša, in de znotranji v cerkvi, bolj težak, šipe vùn pahne in jih zdrobí. Za borjo mora biti slehern dobro, in s tikama priležnim oblačilam previden; popotnik, preveč na lahko oblečen, bi utegnil, ako ga huda borja naglama zadene, zmerzniti. Večkrat se je že od tacih nesreč slišalo, zlasti, ako so bili ljudje stari in slabotni; pa tudi mladim se kaj taciga pripetí.

Večkrat pobira borja perst po njivah in nogradih, jo nese kviško in nareja iz nje, kakor iz cestniga prahu, bele ali rujave temne oblake. Torej obkladajo, zlasti po Krasu, sèm ter tjè njive s kamničem, de bi jim borja persti ne jemala; pobira tudi pesik in grušč, ga vzdigne in prenaša; tudi manji kamnje prevahuje, de po tem takim na mnogih nevarnih krajih o jeseni obrezane terte z rožjem ali kako drugo sečnjo oblože, de bi jih borja z gruščem ne ožurila, in de bi s zdravim labadam žive ostale. Vse tako bi utegnilo včasih tudi za človeka nevarno biti.

Nar več nesreč se primeri pa po cestah pri vozéh,